Godina VI
Broj 6
Jun 2026.

pandemusic

Časopis studenata master programa *Muzika i mediji*
Akademije umetnosti Univerziteta u Novom Sadu

Razgovori:
Marko Miletić,
Ana Dragosavljević,
Božidar Crnjanski,
Lana Mrdalj

Muzika i mediji:
Influenseri u klasičnoj muzici

Ansambli:
Novosadašnji Big Band

Institucije i manifestacije:
Beogradski festival igre

Zanimljivosti:
Plesne večeri u Novom Sadu

Projekti:
Let's Talk Art and Science

Pred vama je novi broj studentskog časopisa *Pandemusic*, koji je nastao kao rezultat kreativnog rada, istraživačkog duha i zajedničkog zalaganja studenata master programa *Muzika i mediji* Akademije umetnosti Univerziteta u Novom Sadu, kao i studenata koji pohađaju istoimeni izborni predmet. Uz posvećenost naših spoljnih saradnika, kao i dragocenu podršku profesorki glavnog predmeta, Ire Prodanov i Ivane Nožice, uspešno smo kreirali još jedno izdanje časopisa.

Ovogodišnji broj donosi raznovrstan sadržaj koji, kroz više rubrika, osvetljava različite aspekte savremenog umetničkog i kulturnog života, s fokusom na studente i njihov angažman u njemu.

U rubrici *Reč sa...* predstavljamo razgovore sa istaknutim umetnicima i akterima muzičke scene, otvarajući teme profesionalnog razvoja, umetničkog stvaralaštva i uloge mladih u savremenoj kulturi. Tako kroz intervju sa Markom Miletićem, umetničkim direktorom Kamerate Novi Sad, istražujemo značaj uključivanja studenata u profesionalni orkestarski rad i važnost stvaranja novih generacija muzičara. Razgovor sa pijanistkinjom Anom Dragosavljević osvetljava savremene puteve umetničke afirmacije – od digitalnih platformi do međunarodnih turneja, dok intervju sa dirigentom Božidarom Crnjanskim donosi priču o horskom muziciranju kao prostoru zajedništva i umetničkog razvoja.

Foto: Boris Ivanović

Rubrika *Muzika i mediji* usmerena je ka analizi savremenih fenomena u digitalnom medijskom prostoru kroz tekst o influenserima u klasičnoj muzici u kome se razmatra odnos umetnosti, promocije i algoritamskih sistema koji oblikuju vidljivost umetnika u 21. veku.

U rubrici *Institucije i manifestacije* bavimo se značajnim kulturnim inicijativama i savremenim umetničkim praksama. Predstavljamo Novosadašnji Big Band kao važan deo revitalizacije džez scene, dok tekst o savremenoj igri otvara pitanje novih modela komunikacije sa mladom publikom kroz pokret i interdisciplinarne umetničke forme.

Rubrika *Zanimljivosti* donosi priču o specifičnostima plesne kulture Novog Sada, istražujući uticaje latinoameričkih tradicija i njihov doprinos lokalnoj umetničkoj i društvenoj sceni.

Poseban segment ovog broja čini rubrika *Let's talk art and science*, posvećena projektu alijanse deset evropskih univerziteta *EUGLOH* (*European Global Health*), među kojima je i Univerzitet u Novom Sadu. Aktivnosti ovog projekta usmerene su ka promociji očuvanja fizičkog i mentalnog zdravlja kroz različite radionice i kurseve organizovane u online, hibridnom ili uživo formatu. U okviru ove rubrike predstavljeni su interdisciplinarni tekstovi nastali kroz međunarodnu saradnju studenata i profesora evropskih univerziteta, koji povezuju umetnost, nauku, tehnologiju i savremena društvena pitanja. Teme obuhvataju susrete umetnosti i nauke kroz interkulturalnu saradnju, uticaj veštačke inteligencije na buduće profesije, fizičke principe muzike, kao i kritičko promišljanje savremenih kulturnih fenomena.

Pandemusic i ovog puta potvrđuje svoju misiju – da bude prostor studentskog izraza, kritičkog mišljenja, interdisciplinarnog dijaloga i promocije mladih autora. Verujemo da će tekstovi pred vama inspirisati čitaoce, otvoriti nova pitanja i pružiti uvid u bogatstvo ideja koje nastaju na spoju muzike, umetnosti, medija i savremenog društva.

Mirko Jeremić, urednik

izlaz

REČ SA...

Kada studenti zasviraju rame uz rame sa profesionalcima. Misija Kamerate Novi Sad
Intervju sa Markom Miletićem, violončelistom i umetničkim direktorom orkestra Kamerata Novi Sad (Mirko Jeremić) 5

Od instagrama do turneje
Intervju sa pijanistkinjom Anom Dragosavljević (Nevena Kos) 9

Više od hora – prostor muzike, discipline i zajedništva
Intervju sa dirigentom Božidarom Crnjanskim i članicom hora Lanom Mrdalj (Bojana Radivojević) 11

MUZIKA I MEDIJI

Influenseri u klasičnoj muzici: između umetnosti i algoritma (Mirko Jeremić) 14

INSTITUCIJE I MANIFESTACIJE

Džez koji „ne stoji" u muzeju
Novosadašnji Big Band: nova generacija koja vraća duh velikih džez orkestara u Novi Sad (Hermina Gal) 16

Umetnička igra danas kao „novi jezik" pokreta ili Kako savremenu igru približiti mladim generacijama? (Tatjana Tešanović) 19

ZANIMLJIVOSTI

Od Kube do Srbije: novosadski noćni plesni život (Nevena Kos) 22

LET'S TALK ART AND SCIENCE, EUGLOH PROJECT 2026

Where Art Meets Science Through Intercultural Collaboration (Anastasija Milićević, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad; Noémi Leopold, University of Szeged; Rayane Amara University Paris-Saclay) 24

How is AI influencing our potential professions from our perspectives (Ait Igri Nejma, Univ. Paris-Saclay; Soraya Diarra, Univ. Paris-Saclay; Szabo Noémi, Univ. of Szeged; Ksenija Simatović, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad) 26

Harmonic Series: The Physics Behind Music (Ilija Sretenović (Academy of Art, Univ. of Novi Sad); Kene Diop, Université Paris-Saclay; Maxandre Ponsonnaille-Poyelle, Université Paris-Saclay) 28

Genius or Problematic? The Kanye West Dilemma (Ivana Nožica, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad; Dóra Vízi, University of Szeged; Adam Gabriel Bouguerra, University Paris-Saclay) 30

LET'S TALK

Art & Science

EUGLOH

European University Alliance for Global Health

Reč sa

Umetnički direktor orkestra *Kamerata Novi Sad* Marko Miletić

Kada studenti zasviraju rame u rame sa profesionalcima:

Misija *Kamerate Novi Sad*

MIRKO JEREMIĆ

Marko Miletić, umetnički direktor *Kamerate Novi Sad*
Foto: Slobodan Anđelković

Ansambl *Kamerata Novi Sad* već godinama zauzima posebno mesto na srpskoj umetničkoj sceni kao prepoznatljiv orkestar posvećen negovanju vrhunskog muziciranja, pažljivo osmišljenih programa i kontinuiranom razvoju muzičke kulture. Kroz svoje delovanje, ovaj ansambl nije samo prostor susreta iskusnih umetnika i publike, već i važna platforma za afirmaciju mladih instrumentalista, posebno studenata Akademije umetnosti u Novom Sadu, kojima pruža dragocenu priliku za sticanje scenskog iskustva, profesionalno usavršavanje i aktivno uključivanje u savremeni koncertni život.

U vremenu kada je podrška mladim umetnicima od presudnog značaja za razvoj buduće muzičke scene, *Kamerata Novi Sad* svojim radom potvrđuje važnost ulaganja u nove generacije izvođača. Upravo zato, u razgovoru sa umetničkim direktorom ansambla – Markom Miletićem – fokus stavljamo na ulogu *Kamerate* kao prostora umetničkog sazrevanja studenata, na modele njihove saradnje sa ansamblom, kao i na značaj ovakvog koncepta za formiranje mladih muzičara i očuvanje visokih izvođačkih standarda.

Možete li nam ukratko predstaviti istorijat orkestra Kamerata Novi Sad i izdvojiti ključne trenutke u razvoju ansambla koje smatrate posebno značajnim?

Kamerata Novi Sad nastala je 1988. godine kao *Kamerata Academika* u okviru Akademije umetnosti u Novom Sadu, sa idejom da okupi najtalentovanije mlade muzičare i omogući im prostor za zajedničko muziciranje na visokom umetničkom nivou. Već u tom prvom periodu, pod umetničkim vođstvom osnivača, violončeliste Ištvana Varge, ansambl je izrastao u jedan od najznačajnijih orkestara u regionu, sa izuzetno bogatim koncertnim životom i nastupima širom tadašnje Jugoslavije, kao i gostovanjima u inostranstvu.

Kamerata Novi Sad
Foto: Jelena Ivanović

Istorija *Kamerate Novi Sad* predstavlja svedočanstvo o otpornosti jedne umetničke ideje koja je bila dovoljno snažna da preživi prekid i da se vrati još jasnija, zrelija i dublje ukorenjena u prostor iz kojeg je potekla.

Nažalost, 1999. godina donosi prekid u radu orkestra usled bombardovanja i teških posledica koje je ono ostavilo, čime se zaustavlja jedan snažan umetnički kontinuitet koji je do tada bio građen više od decenije.

Nova faza započinje 2007. godine, kada na moju inicijativu dolazi do obnove orkestra, sa jasnom idejom da se nastavi tradicija rada jednog umetničkog kolektiva u kom zajedno muziciraju profesori, saradnici i najtalentovaniji studenti. Od tog modela se dalje razvija širi umetnički dijapazon, slojevitije sagledavanje repertoara i programskih koncepata iz ugla različitih generacija, koje se u tom dijalogu prirodno prepliću. To se ogleda u rasponu od standardnog klasičnog repertoara do inovativnih i žanrovski otvorenih projekata, često osmišljenih oko tema koje su danas globalno relevantne.

U novijem razvoju, jedan od najznačajnijih momenata predstavlja 2021. godina, kada orkestar kao krunu dotadašnjeg rada dobija status rezidentnog ansambla grada Novog Sada, odnosno gradskog kamernog orkestra i novo ime Kamerata Novi Sad. U tom periodu, dodatno se širi i programsko delovanje orkestra, koje pored savremenih i žanrovski raznovrsnih projekata sve više uključuje i edukativne programe za mlade i sa mladima. Veoma važan deo misije orkestra oduvek je bila i bliska saradnja sa srpskim kompozitorima.

Kamerata Novi Sad okuplja kako afirmisane profesionalne muzičare, tako i studente Akademije umetnosti u Novom Sadu. Na koji način se sve mladi umetnici uključuju u rad Kamerate?

Prisustvo studenata jedan je od suštinskih principa na kojima ansambl funkcioniše. Ideja od početka nije bila da se pravi stroga granica između „profesionalnog" i „studentskog", već da se stvori zajednički umetnički prostor u kojem se znanje, iskustvo i svežina međusobno dopunjuju. Kako su za ansambl uvek bili vezani pored mene i drugi profesori i saradnici Akademije umetnosti (Robert Lakatoš, Stefan Milenković, Miroslav Pavlović, Mihal Budinski i drugi) imali smo vrlo jasnu sliku o nivou studenata gudačkog departmana, njihovim uspesima, ispitima, nastupima, angažovanju u orkestru kao i kamernim sastavima. Prema reputaciji koju stvore na svim tim poljima dobijali su mnogi šanse i oni najbolji su se zadržali. Neretko nam se pridružuju i duvači – profesori, saradnici i studenti koje oni predlože.

Na osnovu Vašeg iskustva i saradnje sa mladima šta smatrate da im donosi rad u ovakvom ansamblu i koliko je značajno njihovo uključivanje u profesionalni muzički život kroz Kameratu? Da li imate neka svedočanstva ili njihove utiske da podelite sa nama?

Za mlade muzičare to znači mnogo više od samog nastupa u profesionalnom okruženju. Oni ulaze u proces rada koji je realan, zahtevan i odgovoran, ali istovremeno otvoren i podržavajući. Uče kako izgleda priprema jednog programa, kako se gradi zajednički zvuk, kako se razvija scenska koncentracija i kako se preuzima odgovornost u ansamblu koji funkcioniše na visokom umetničkom nivou. Sve to može da utiče presudno na njihov razvoj, dalji izbor i samopouzdanje, čemu već godinama svedočim i kao profesor nekih od njih. Izuzetno smo ponosni na naše najmlađe članove, koji se dokazuju kao vrsni orkestarski i kamerni muzičari i van granica naše zemlje, sve češće na najodgovornijim pozicijama. Skorašnji primeri su angažovanje violinistkinje Olivere Mitrović kao koncert-majtora u Skoplju i Amsterdamu, violončelistkinje Isidore Krmpotić kao vođe deonice u većini omladinskih orkestara kojima se odazove i stalni pozivi za učešće u radu najboljih regionalnih simfonijskih orkestara, što važi i za Sofiju Glavičić, Andrijanu Durmišević i druge. Zaista su brze, spretne, maksimalno profesionalne, spremne da preuzmu odgovornost. Dešavalo se da „uskaču" da zamene vođe deonica u poslednjem momentu ili usred projekta i to su uspevali na najvišem nivou, što znači da imamo spremne buduće lidere. Utisci koje oni dele sa nama su uglavnom oni koji govore o privrženosti ansamblu i osećaju pripadnosti, što je stvara jednu veoma zdravu i, rekao bih, zaista porodičnu atmosferu.

Prisutnost studenata donosi novu energiju i svež pogled na repertoar

U kom smeru u budućnosti vidite uključivanje studenata i mladih umetnika u rad ansambla?

Starije kolege imaju zaista ogromnu odgovornost i moraju konstantno biti na visini zadatka koji podrazumeva mentorski rad u svakom smislu: od kvaliteta sviranja i prenošenja iskustva do međusobne komunikacije i poštovanja. Sa druge strane, prisutnost studenata donosi novu energiju i svež pogled na repertoar. Taj susret stvara specifičnu dinamiku u kojoj svi članovi, bez obzira na iskustvo, ostaju u procesu stalnog učenja.

Zato uključivanje studenata vidimo kao investiciju u budućnost i temelj identiteta *Kamerate*. Mnogi od njih kroz ovakav rad prvi put ulaze u profesionalni muzički život, a neki ostaju dugoročno povezani sa ansamblom, što za nas predstavlja jednu od najvažnijih vrednosti.

Koliko je u radu sa studentima prisutan mentorski aspekt, odnosno prilika da mladi umetnici kroz Kameratu stiču iskustvo uz afirmisane kolege?

Kao najbitnije odlike sjajnog orkestarskog i kamernog muzičara pored, naravno, podrazumevane solidne tehnike i muzikalnosti jesu fleksibilnost, brzina i otvorenost. Imali smo iskustva sa onima koji blistaju u ulozi soliste, ali se ne snađu sjajno u orkestru, ili se isuviše oslanjaju na druge ili se nedovoljno uklope u grupu, ali i one koji ne interesuje solistička svirka, ali u ansamblu su „kao riba u vodi". Kao profesor mogu da kažem da ih najbolje i upoznam kada sviramo zajedno u ansamblu. Ovakav sastav traži zaista specifičan kamerni pristup u kom aktivnost i doprinos svakog člana pravi razliku između fine svirke i ozbiljne interpretacije koja podiže publiku i u tom smislu smo svi pomalo vođe i inicijalna varnica koja će poneti ansambl može da zasvetluca od bilo koga. Pasivnost ne dolazi u obzir. Zato uglavnom mlađe kolege u početku sede sa starijim i iskusnijima, što predstavlja svojevrsnu audiciju za nastavak saradnje.

Kamerata Novi Sad često izlazi iz tradicionalnih koncertnih okvira i ulazi u interdisciplinarne projekte. Koliko savremena publika zahteva ovakav pristup i da li upravo takvi formati predstavljaju budućnost koncertne scene?

Interdisciplinarni projekti su danas dobili nove oblike kroz razvoj tehnologije i promenjene načine percepcije od strane publike. U nekim slučajevima, oni mogu biti i pokušaj da se dopre do različitih vrsta publike – na primer, publike koja dolazi iz pozorišta ili vizuelnih umetnosti, a ne nužno iz sveta klasične muzike. To samo po sebi nije problem, naprotiv, često može biti vrlo dragoceno. Sa druge strane, interdisciplinarni pristup ima puni smisao tek kada se različiti mediji zaista organski nadopunjuju i kada zajedno doprinose jasnijem izrazu umetničke ideje i emocije. Ako se koristi samo kao dekoracija ili ponavljanje iste ideje kroz više formi, onda gubi svoju svrhu. Zapravo, što je više medija u igri, to je teže na sceni sačuvati jasnoću poruke i ne dozvoliti da se ona razvodnji u mnoštvu utisaka. Ukoliko se, međutim, uspostavi prava komplementarnost između umetničkih disciplina, takvi projekti mogu biti veoma važan deo buduće programske ponude. Takav projekat radili smo nedavno s čuvenim glumcem Džonom Malkovičem. Čudesno iskustvo. Ipak, to nikako ne znači odustajanje od klasičnih koncertnih formata, jer verujem da će u različitim periodima uvek postojati i potreba za neposrednim susretom sa muzikom u njenom čistom obliku. Naročito kada su u pitanju velika dela, koja sama po sebi u potpunosti zaokupljaju pažnju slušaoca, često je upravo ta jednostavnost i koncentracija na samu muziku ono što najdublje deluje.

Odlike sjajnog orkestarskog i kamernog muzičara pored, naravno, podrazumevane solidne tehnike i muzikalnosti jesu fleksibilnost, brzina i otvorenost.

Intervju sa

Pijanistkinja Ana Dragosavljević

Od instagrama do turneje

NEVENA KOS

Klavir je počela da svira sa samo pet godina, a danas je nosilac zvanja diplomirane pijanistkinje Kraljevskog konzervatorijuma u Antverpenu (Belgija). Prisutna na svim društvenim mrežama, posebnu pažnju privlači Instagram profilom koji broji preko 76 hiljada pratilaca. Nakon njenog koncerta u Novom Sadu 24. aprila u okviru njene prve samostalne turneje pod nazivom „Između nas", Ana Dragosavljević pristala je na kratak intervju za časopis *Pandemusik*.

Da li je studiranje u inostranstvu uticalo na tvoju odluku da kreneš sa snimanjem za društvene mreže?

Naravno, na Konzervatorijumu smo imali predmet pod nazivom *Umetnost i preduzetništvo* gde su nas učili kako da prezentujemo sebe kao umetnike. Na tom predmetu smo dobili slobodu da mešamo žanrove, sviramo obrade čak i na raštimovanim klavirima, iako neki klasični akademski profesori to nisu gledali sa odobravanjem. Cilj je bio prikazati da klavir nije dosadan i nije zatvoreni svet. Polako povezujete ljude sa klasikom, balansiranjem između kompozicija koje su im nove s jedne strane i poznate, bliske, drage, s druge strane. U okviru tog predmeta, odlučila sam se za društvene mreže i pokazalo se da daje rezultat. Ipak, za sve treba vremena. Svakako, društvene mreže su danas neka vrsta CV-ja.

Nije dovoljno samo lepo svirati, moramo se približiti ljudima.

Da li je predmet bio izborni ili obavezan u okviru klavirskog studijskog programa?

To je obavezan predmet u okviru kojeg studenti sami organizuju svoj kreativan projekat; od traženja sale, preko istraživanja načina finansiranja projekta do promocije. Bio mi je jedan od najkorisnijih predmeta tokom studiranja.

Ana Dragosavljević, klavir
Foto: Nevena Kos

Kako bi opisala svoj umetnički identitet i koliko se on promenio danas u odnosu na studentske dane?

Kada sam počinjala, vladao je taj balkanski, sovjetski duh, bila sam „klasična Ana". Razmišljala sam o takmičenjima i bila deo tog, za mene toksičnog sveta, dok nisam shvatila koliko si u njemu udaljen od publike. Danas ne dam da me iko ograničava, sviram sve što mi je lepo, od klasične do narodne i popularne muzike.

Da li je u svetu pijanizma takođe važno opredeliti se za jedan žanr? Šta se dobija, a šta se gubi totalnom slobodom u izboru repertoara?

Dobija se veće interesovanje publike, po mom mišljenju, kao i šansa da se obrazuje publika. Gubi se priznanje pojedinih iz akademske zajednice i takmičarski put koji zahteva mnoge sate provedene sviranjem klasike, ali ja sam svoj put prihvatila.

Da li misliš da može da se živi samo od klasične muzike?

Mislim da može, ali omladina ne može. Možda ćemo i mi moći da živimo od klasike kada budemo stariji, a dotad moramo da smišljamo alternative i budemo kreativni.

Koji savet bi uputila studentima koji su pri završetku svojih umetničkih studija?

Znanje je bitno. Vežbanje je bitno. Identitet je najvažniji. Važno je pronaći svoj glas u ovom svetu, čak i ako dolazimo iz sveta akademskih, klasičnih vrednosti.

Intervju sa

Dirigent Božidar Crnjanski i članica hora Lana Mrdalj

Više od hora – prostor muzike, discipline i zajedništva

BOJANA RADIVOJEVIĆ

Daleke 1974. godine uporedo sa svojim utemeljenjem, novosadska Akademija umetnosti iznedrila je jedan od najznačajnijih studentskih izvođačkih ansambala. Reč je o Mešovitom horu ove obrazovne ustanove. Još od prvog zabeleženog nastupa u Srpskom narodnom pozorištu, Mešoviti hor Akademije umetnosti u Novom Sadu predstavlja važan deo kulturne scene Srbije. Tokom dosadašnjeg rada, Mešoviti hor Akademije ostvario je zapaženu koncertnu i festivalsku delatnost, održavši mnogobrojne koncerte i nastupe sa Simfonijskim orkestrom. Sarađivao je sa istaknutim domaćim ansamblima i nastupao na najznačajnijim muzičkim manifestacijama u zemlji, uključujući BEMUS, NOMUS i Mokranjčeve dane.

Iako je hor prvenstveno imao obrazovnu ulogu, vremenom je prerastao okvire nastavnog procesa i postao samostalan umetnički ansambl sa bogatom koncertnom delatnošću koja ni danas ne prestaje da oduševljava publiku. O horu i njegovoj delatnosti razgovarali smo s profesorom Božidarom Crnjanskim, dirigentom Mešovitog hora Akademije umetnosti i sa studentkinjom četvrte godine odseka za Muzičku pedagogiju i aktivnim članom ovog hora – Lanom Mrdalj.

O muzici, disciplini i zajedništvu sa profesorom Božidarom Crnjanskim

Na koji ste trenutno profesionalni i umetnički angažman usmereni?

Moje trenutno profesionalno delovanje prevashodno je usmereno na pedagoški i umetnički rad u oblasti horskog dirigovanja. Na Departmanu muzičke umetnosti angažovan sam u nastavnom procesu u oblasti horskog dirigovanja, gde sa studentima radim na razvoju dirigentske tehnike, interpretativnog pristupa i razumevanja horske literature. Posebnu pažnju posvećujem praktičnom radu s ansamblima, jer smatram da je neposredno muzičko iskustvo od suštinskog značaja za formiranje mladih umetnika i pedagoga. Pored toga, aktivno sam posvećen umetničkom vođenju horskih ansambala, među kojima su muški hor *Sv. Serafim Sarovski* i *Novosadski kamerni hor*. Kroz koncertnu i festivalsku delatnost nastojimo da afirmišemo duhovnu i svetovnu literaturu, ali i negovanje visokih izvođačkih standarda i umetničkog izraza.

Kako je počelo Vaše interesovanje za horsko dirigovanje?

Još kao srednjoškolac otkrio sam posebnu privlačnost zajedničkog pevanja. Prvo pevačko iskustvo stekao sam u Mešovitom horu *Josif Marinković* u Zrenjaninu, a kasnije sam bio pevač i dirigent muškog hora *Sveti Serafim Sarovski*. Ta iskustva usmerila su me ka horskom dirigovanju, koje sam potom usavršavao na Akademiji umetnosti u Novom Sadu, gde sam magistrirao u klasi profesorke Tatjane Ostojić.

Kakav značaj ima horski ansambl za studente?

Mešoviti hor Akademije umetnosti ima dvostruku ulogu. On je istovremeno i važan deo nastavnog procesa i umetnički ansambl koji ostvaruje zapaženu koncertnu aktivnost. Studenti kroz rad u horu razvijaju izvođačke veštine, stiču dragoceno iskustvo zajedničkog muziciranja i upoznaju se sa zahtevima profesionalnog umetničkog rada.

Na koji način birate repertoar hora?

Svake akademske godine repertoar pažljivo prilagođavamo mogućnostima studenata koji u tom trenutku čine ansambl. Cilj je da odabrane kompozicije budu izazov i podsticaj za njihov umetnički razvoj, bilo da je reč o a cappella delima ili vokalno-instrumentalnim formama.

Koliko je danas važna uloga dirigenta u radu sa studentskim ansamblom?

Veoma važna. Pored umetničkog vođstva, dirigent ima i snažnu pedagošku ulogu. Potrebno je stalno pronalaziti nove metode rada koje povećavaju motivaciju studenata, podstiču njihovo angažovanje i razvijaju svest o značaju zajedničkog pevanja i muziciranja.

Kakav uticaj horsko pevanje ima na mlade?

Zajedničko pevanje ima brojne pozitivne efekte. Pored umetničkog razvoja, ono doprinosi psihološkom blagostanju, jača socijalne veze, razvija osećaj pripadnosti i pruža svojevrsni terapeutski učinak.

Šta publika može da očekuje od ovogodišnjeg koncerta?

Ovogodišnji koncert pod nazivom *Horske humoreske* donosi dela srpskih kompozitora Konstantina Babića, Dejana Despića, Petra Konjovića, Nikole Petina, Miloja Milojevića i Dimitrija Golemovića. Reč je o kompozicijama inspirisanim vedrim i duhovitim stihovima, koje publici predstavljaju razigranu i šaljivu stranu horske muzike.

Od pevanja u horu do horskog dirigenta sa Lanom Mrdalj

Lana Mrdalj dolazi iz Temerina, studentkinja je četvrte godine osnovnih studija odseka za Muzičku pedagogiju na Akademiji umetnosti u Novom Sadu. Njena interesovanja su široka i sveobuhvatna, te se pored muzike pronalazi i u sportu, opštoj pedagogiji, društvenim naukama i u brojnim umetničkim sferama. Bavi se džudom od svoje četvrte godine, nosilac je crnog pojasa, državni šampion, međunarodni takmičar i reprezentativac Srbije. Pored pedagogije, vokalno se usavršava u Srednjoj muzičkoj školi *Isidor Bajić* u Novom Sadu na odseku za solo pevanje. Član je Mešovitog hora Akademije umetnosti, dok istovremeno asistira i diriguje u crkvenim horovima *Sveti Stefan Dečanski* iz Bečeja i *Sveti Jovan Vladimir* iz Minhena.

Foto: Božidar Crnjanski

Šta ti je Mešoviti hor pružio na ličnom i muzičkom planu?

Hor je u meni probudio svest o važnosti zajedničkog muziciranja i o neophodnosti zajedničkog ispoljavanja emocija i iskustava u određenom trenutku koji je uvek sasvim jedinstven i neponovljiv, a kroz najlepšu, najčistiju i najuzvišeniju umetnost kakva je muzika.

Šta smatraš najvrednijim što si do sada naučila kroz horsko pevanje?

Trud, predanost, disciplina, prisutnost! Istakla bih upravo značaj te „prisutnosti", jer horski zvuk koji ljudi u jednom ansamblu zajednički stvaraju predstavlja neponovljiv trenutak u vremenu. Upravo iz tog razloga svaki član ansambla ima odgovornost za rezultat koji nastaje, te bi trebalo da svako iskaže svoj trenutni maksimum u vidu poznavanja deonice, ali i koncentracije, kako na reprodukciju svog glasa, tako i na ,,osluškivanje" glasova svojih kolega i naravno na dirigenta koji je koordinator celog procesa.

Po čemu se razlikuje rad sa crkvenim horom u odnosu na akademski hor?

Crkveni hor namenski postoji radi pevanja na bogosluženjima, dok je akademski hor predmet na studijama koji pohađaju u najvećem broju studenti muzičke pedagogije, ali i studenti sa pojedinih instrumentalnih odseka. Lično smatram da se u najvećoj meri razlikuju motivi članova koji sačinjavaju ove ansamble. Dok u crkvenim horovima ljude motiviše ljubav prema Bogu i želja za darivanjem i umnožavanjem svojih talenata, akademski hor ima pre svega profesionalnu umetničku i pedagošku funkciju, budući da nas iznova podseća na značaj zajedničkog muziciranja, ali nam ujedno skreće pažnju i na bogatstvo horske literature i na osnove kvaliteta horskog zvuka.

Da li postoji neki trenutak sa probe ili nastupa, koji ti je ostao posebno u sećanju?

Ako bih izdvojila trenutak sa nastupa sa akademskim horom to bi definitivno bilo izvođenje Mocartovog *Rekvijema*, a kada je reč o crkvenom horu, izdvojila bih svoj najveći dirigentski izazov, a to je dirigovanje službe za praznik Duhovi, u Manastiru Jazak, prošle godine. Radi se o izuzetno kompleksnoj službi koja je trajala tri i po sata, a koja se sastoji iz četiri različite službe.

Influenseri u klasičnoj muzici: između umetnosti i algoritma

MIRKO JEREMIĆ

U vremenu kada društvene mreže oblikuju svakodnevni život miliona ljudi, pojam „influenser“ više nije rezervisan samo za modu, putovanja, gastronomiju ili životni stil. Sve češće, ovaj termin pronalazi svoje mesto i u svetu klasične muzike – oblasti koja se dugo smatrala tradicionalnom, elitističkom i udaljenom od savremenih digitalnih tokova.

Iako klasična muzika postoji vekovima, način na koji danas dolazi do publike značajno se promenio. Platforme poput Instagram-a, TikTok-a, Facebook-a YouTube-a omogućile su umetnicima da svoje izvođenje, znanje i kreativnost predstave globalnoj publici u svega nekoliko sekundi ili minuta. Upravo tu nastupa nova generacija muzičkih influensera – izvođača ili drugih muzičkih stručnjaka koji koriste digitalne alate kako bi približili klasičnu muziku savremenom slušaocu.

U prošlosti je popularizacija klasične muzike zavisila uglavnom od koncertnih dvorana, muzičkih škola, televizije i specijalizovanih medija. Danas, društvene mreže omogućavaju mladim muzičarima, orkestrima i edukatorima da direktno komuniciraju sa publikom, grade sopstveni identitet i stvaraju zajednicu pratilaca.

U digitalnom prostoru pažnja publike traje kratko, pa umetnici često moraju da prilagode sadržaj formatu kratkih videa, atraktivnih montaža i vizuelno upečatljivih objava.

Za razliku od mnogih influensera koji promovišu proizvode ili modne trendove, influenseri u klasičnoj muzici često imaju dodatnu kulturnu i obrazovnu ulogu. Oni približavaju klasičnu muziku mlađim generacijama, razbijaju predrasude o njenoj „nedostupnosti“, edukuju publiku o kompozitorima, instrumentima i istoriji muzike, pokazuju da klasična muzika može biti dinamična, zabavna i savremena. Na taj način, algoritmi društvenih mreža, koji su često povezani sa zabavom i komercijalnim sadržajem, postaju i sredstvo kulturne promocije.

Ipak, prisustvo na mrežama donosi i nove izazove. To ponekad može dovesti do pojednostavljivanja kompleksne umetnosti zarad većeg broja pregleda. Uprkos tome, mnogi umetnici uspešno pronalaze ravnotežu između visokog izvođačkog kvaliteta i modernih komunikacionih strategija.

Istaknuti primeri iz sveta

Australijski duo violina Bret Jang i Edi Čen (@twosetviolin) postali su globalno poznati zahvaljujući humorističnom pristupu klasičnoj muzici. Kroz skečeve, izazove i edukativne sadržaje uspeli su da privuku milione mladih pratilaca i učine klasičnu muziku pristupačnijom široj publici. Virtuozni violinista Rej Čen (@raychenviolin) koristi društvene mreže kako bi spojio vrhunsko izvođaštvo sa neposrednom komunikacijom. Njegov sadržaj često kombinuje humor, motivaciju i muzičko obrazovanje.

Poljski kontratenor Jakub Jozef Orlinski (@jakub.jozef.orlinski) predstavlja jedan od najupečatljivijih primera savremenog umetnika koji uspešno spaja vrhunsku klasičnu muziku sa digitalnim dobom. Njegova specifičnost leži u spoju operskog pevanja, brejkdensa i harizmatične prisutnosti na društvenim mrežama, čime uspeva da privuče mlađu publiku koja možda ranije nije bila zainteresovana za baroknu muziku i operu. Viralni nastupi, autentični sadržaji i saradnje sa velikim brendovima učinili su ga simbolom nove generacije klasičnih izvođača koji klasičnu umetnost predstavljaju kao modernu, dinamičnu i kulturno relevantnu.

Gleb Zakarov, poznat na društvenim mrežama kao (@gleb.countertenor), koristi Instagram i TikTok kao platformu za približavanje opere i klasične muzike mlađim generacijama. Kao mladi kontratenor i edukator, kombinuje umetnički sadržaj sa savremenim formatima kratkih videa, komentara i preporuka, čime uspešno razbija stereotip o operi kao zatvorenoj ili elitističkoj umetnosti. Njegov profil pokazuje kako nova generacija izvođača koristi digitalne medije ne samo za samopromociju, već i za kulturnu edukaciju.

Profil Herbert Music (@herbert.music), koji vodi Daria Čalah, fokusiran je na popularizaciju klasične muzike kroz savremeni, estetski privlačan i edukativan sadržaj. Za razliku od izvođača, njen nalog deluje kao kulturni posrednik – predstavlja mlade umetnike, preporučuje repertoar i stvara prostor u kojem klasična muzika postaje pristupačna publici naviknutoj na TikTok i Instagram dinamiku. Njena misija je da klasičnu muziku oslobodi elitističke percepcije i predstavi je kao umetnost koja pripada svima.

Influenseri u klasičnoj muzici predstavljaju spoj tradicije i savremenosti. Oni pokazuju da umetnost ne mora biti zatvorena u koncertnim salama, već može pronaći novo mesto i na ekranima mobilnih telefona.

Bert Heldt (@opera.bert) je primer specijalizovanog digitalnog kreatora koji koristi društvene mreže kako bi operu učinio razumljivijom, zabavnijom i dostupnijom široj publici. Kroz kratke edukativne sadržaje, preporuke izvođača i komentare o operskoj sceni, ovaj profil doprinosi popularizaciji opere među publikom koja tradicionalno nije deo koncertnih ili operskih dvorana. Ovakvi profili pokazuju da influenseri u klasičnoj muzici ne moraju nužno biti samo izvođači, već i edukatori i medijski posrednici.

Budućnost klasične muzike u digitalnom dobu

U svetu kojim dominiraju algoritmi, klasična muzika dobija priliku da dopre do novih generacija, razvija novu publiku i potvrdi svoju univerzalnost. Upravo zato prisustvo kvalitetnih umetnika na društvenim mrežama nije samo trend, već važan korak u očuvanju i popularizaciji jednog od najvrednijih oblika muzičke umetnosti.

Između umetnosti i algoritma, influenseri klasične muzike danas imaju važnu misiju: da povežu bogatu tradiciju sa savremenim načinima komunikacije. Njihov rad pokazuje da društvene mreže, iako često povezane sa površnim sadržajem, mogu postati snažan alat za promociju kulture, obrazovanja i umetničkih vrednosti. Klasična muzika tako dobija novo lice – dostupnije, vidljivije i bliže publici nego ikada ranije.

Foto: Unsplash

Džez koji „ne stoji" u muzeju

Novosadašnji Big Band – nova generacija muzičara koja vraća duh velikih džez orkestara u Novi Sad

HERMINA GAL

Novi Sad je decenijama bio jedan od najvažnijih centara džez muzike u nekadašnjoj Jugoslaviji. Još od vremena legendarnog *Plesnog orkestra* Radio Novog Sada, preko festivala i klubova koji su okupljali muzičare iz cele zemlje, grad je negovao posebnu vezu sa big bend zvukom. Danas tu tradiciju, svako na svoj način, nastavljaju različiti sastavi – među njima i *Novosadski Big Band*, ali i znatno mlađi orkestar, *Novosadašnji Big Band*, koji postoji oko godinu i po dana i okuplja novu generaciju džez muzičara iz Novog Sada i Vojvodine.

Iza neobičnog imena krije se, zapravo, sasvim jednostavna ideja: veliki džez orkestar koji je nastao iz novosadske scene, studentskih poznanstava, zajedničkih svirki i ljubavi prema muzici koja se danas ipak ređe čuje u ovakvoj formi.

„Većina članova su Novosađani, neki su sadašnji studenti, neki su se vratili s fakulteta iz Beograda ili iz inostranstva. Naravno, imamo ljude i iz Subotice, Sombora, Beograda... Ali cela ideja je krenula od Novog Sada", priča trombonista i jedan od osnivača benda, Kosta Vukašinović. „A ime je nastalo više kao igra reči. Nije moglo baš 'novosadski', pa je ispalo – *Novosadašnji Big Band*."

Iako ime zvuči ležerno i duhovito, iza njega stoji ozbiljna formacija. Big band podrazumeva veliki džez orkestar, svojevrsni pandan simfonijskom orkestru u klasičnoj muzici. Standardna postava obično broji osamnaest muzičara i dirigenta, ali u ovom sastavu broj često prelazi dvadeset pet članova.

„Imamo dosta izmena, duple ritam sekcije, ljudi uskaču jedni drugima jer većina paralelno ima i druge angažmane. Nekada na svirci imamo šest truba, iako su standard četiri. Često sviramo i sa dvojicom basista. Zato nas ukupno ima oko dvadeset pet, dvadeset šest."

Bend je nastao na Kostinu inicijativu, a već sada ulazi u možda najvažniju fazu svog rada – pripremu autorskog materijala i prvog albuma.

„Sad spremamo prvi autorski koncert, 24. maja u *Bluz i Pivu* u Beogradu, a posle toga snimamo album. To je velika stvar i za nas lično, ali i generalno za ovakve orkestre. Danas veliki bendovi retko snimaju autorsku muziku, a kamoli ceo album."

Dok razgovaramo o tome kako danas uopšte funkcioniše jedan veliki džez orkestar, priča prirodno odlazi i na samu tradiciju big bendova u Novom Sadu. Nekada su veliki orkestri

Kosta Vukašinović
Foto: Tijana Borbelj

Deo formacije Novosadašnji Big Banda
Foto: Tijana Borbelj i Mitar Kovač

Grupa tokom snimanja u RTV-u
Foto: Srđan Doroški

Grupa tokom snimanja u RTV-u
Foto: Srđan Doroški

bili važan deo radijskog i televizijskog programa, dok danas ovakvi sastavi uglavnom opstaju zahvaljujući entuzijazmu muzičara.

Kosta objašnjava da repertoar nikada ne nastaje slučajno: „Kada biramo repertoar, obično sebi zadamo neku temu. Recimo muzika Frenka Sinatre, Kaunta Bejzija ili cela jedna era, kao što je sving. Onda gledamo šta imamo od aranžmana, jer smo godinama skupljali materijal sa raznih strana i pravili neku našu nototeku. To je ogroman posao. Tek posle vidiš šta bend može da izvede, šta nam se sviđa i šta ima smisla da sviramo."

Novi Sad još ume da svira sving

Iako je džez sinonim za improvizaciju, kod big benda postoji jasna granica između slobode i poštovanja tradicije.

„Tamo gde su u aranžmanu predviđene solo deonice, tu se improvizuje. Solista pravi svoj solo i to jeste lepota cele priče. Ali postoje i aranžmani koji su toliko kultni da ih ne diraš. Ako se svira nešto što je snimljeno pre šezdeset ili sedamdeset godina i što je ostalo važno baš zbog tog zvuka, onda to ispoštuješ i odsviraš izvorno."

Kao trombonista koji je prošao i kroz svet klasične muzike, Kosta kaže da razlika između simfonijskog i džez orkestra nije samo tehnička: „*Big band* nosi sa sobom duh nekog vremena koji je nama možda bliži. Nekako je sve opuštenije, modernije, lakše pristupaš muzici. Drugačija su mesta na kojima se svira, drugačija je atmosfera među ljudima. I nas je manje nego u simfonijskom orkestru, pa su odnosi mnogo bliži. Nekako je intimnije."

Upravo ta bliskost među muzičarima često postaje najvažniji deo cele priče. Kosta smatra da mladi danas možda upravo kroz tu energiju mogu da priđu džez muzici, čak i ako im ona ranije nije bila bliska.

„Sigurno je važna neka dobra energija i drugačiji pristup muzici nego u klasičnom obrazovanju. U džezu je mnogo više interakcije među ljudima. Klasični muzičari često rade sami, sviraju solo, u duu ili sa korepetitorom. Ovde je ta povezanost sa drugim ljudima neodvojiva od same muzike."

Na pitanje kako je on lično ušao u svet improvizacije i koliko je teško stati pred publiku i svirati nešto što nastaje u trenutku, ne govori mnogo o tehnici, već o ljudima koji su ga okruživali: „Mislim da je sve bilo do ljudi koji su bili oko mene i podrške koju sam imao. Bila je neka dobra energija. To možda ne može ni potpuno da se objasni rečima. Više je to osećaj koji imaš posle koncerta, ili dok si sa tim ljudima na probi, neposredno pred svirku."

„Neko jednostavno mora da doživi taj osećaj"

Iako bend postoji relativno kratko, planovi su ozbiljni. Autorski album trenutno je glavni cilj, ali ne i jedini. Kosta smatra da džez scena ne može da postoji samo zahvaljujući muzičarima.

„Scenu čine i bendovi, i ljudi, ali i klubovi. Zato nam je važno da postoji prostor u gradu gde ovakva muzika može redovno da živi. Radimo i na tome i nadamo se da će to zaživeti."

Vrata benda ostaju otvorena i za nove muzičare. „Naravno da ima mesta za nove ljude. Svi imamo i druge poslove, stalno se menjamo i uskačemo jedni drugima. Zato nas i ima toliko."

Na kraju razgovora vraćamo se pitanju koje je možda najteže objasniti nekome ko nikada nije bio deo džez scene – šta zapravo džez daje čoveku. Kosta kratko zastaje, pa odgovara mirnije nego tokom ostatka razgovora: „Mnogo vremena ode na probe, putovanja, svirke... Ali onda dođe tih nekoliko minuta na sceni kada je stvarno dobro. I tada ti se vrati sav trud koji si uložio. Vrati ti neki spokoj. Vrati ti osećaj doma. Neku emociju koju nosiš odavno."

Umetnička igra danas kao „novi jezik" pokreta

Kako savremenu igru približiti mladim generacijama?

TATJANA TEŠANOVIĆ

Da li je umetnička igra za mlade danas medij koji zaslužuje njihovu pažnju? Da li ih je izjava čuvenog glumca Timotija Šalamea da je „balet prevaziđena umetnost" potresla, uznemirila ili ostavila ravnodušnim? Ili su mladi toliko posvećeni drugim digitalnim formatima da balet uopšte i ne primećuju? Ako se to isto zapitamo u svetu mladih muzičkih umetnika, hoće li odgovori biti isti? Da li budući muzički izvođači i pedagozi prate umetničku igru i da li su joj naklonjeni? Ovogodišnji *Beogradski festival igre*, sa predstavama izvedenim u Novom Sadu, pokrenuo je upravo ova pitanja. U svetu gde digitalni sadržaji diktiraju naše interesovanje, terensko iskustvo i susret sa umetničkom igrom uživo – onako kako smo to videli na sceni Srpskog narodnog pozorišta – postaje dragocena lekcija iz estetike i komunikacije. Ovaj tekst nastao je iz želje da se premosti jaz između teorijskog znanja i neposrednog susreta sa vrhunskom produkcijom, ali i da se istraži kako budući muzički pedagozi doživljavaju pokret na sceni.

Koliko je za studente iz Novog Sada značajno da fizički prisustvuju vrhunskim svetskim produkcijama poput onih na *Beogradskom festivalu igre* i kako to utiče na vašu motivaciju?

Odgovori studenata ukazuju na to da, iako muzičarima baletska igra možda ne deluje kao primarni medij, ovakvo „terensko iskustvo" ima nemerljiv značaj jer izlazi iz okvira teorije i uvodi mlade umetnike direktno u srž umetničkog doživljaja. Dok jedan deo studenata smatra da svako učešće u kulturnom životu donosi dragocenu novu perspektivu, drugi ističu da je neposredan susret sa svetskom produkcijom neophodan za razumevanje najviših profesionalnih standarda.

„Ovaj susret nas podseća zašto se bavimo muzikom i koliko su njene mogućnosti šire od onoga što svakodnevno učimo," navodi se u odgovorima. Posebno se naglašava zabrinutost zbog trenda da studenti sve ređe posećuju koncerte uživo, čime gube osećaj za zvuk i prostor. Zaključak je jasan: digitalni snimci su koristan alat, ali ne mogu zameniti energiju i slojevitost izvođenja uživo, koja motiviše studente da svoj razvoj usmere ka svetskim standardima.

Trenuci koncentracije u bekstejdžu
Beogradskog festivala igre 2026
Foto: Dora Jung

Sinergija pokreta i prostora
Foto: Tatjana Tešanović

Terensko iskustvo kao profesionalni kompas

Na pitanje o značaju fizičkog prisustva produkcijama svetskog ranga, odgovori studenata iz Novog Sada otkrivaju duboko razumevanje umetničke prakse. Dok jedan deo studenata smatra da za same muzičare balet možda nije od presudnog značaja, ističu da svako učestvovanje u kulturnom životu širi vidike i donosi dragocenu novu perspektivu. Sa druge strane, preovladava stav da je ovo iskustvo neophodan vid „terenske nastave".

„Neposredno prisustvo vrhunskim produkcijama omogućava nam razumevanje najviših profesionalnih standarda koji prevazilaze okvire teorije. To nam jasno definiše referentne vrednosti i podseća nas zašto se bavimo muzikom", navode budući muzički pedagozi. Posebno se naglašava da digitalni sadržaji ne mogu zameniti energiju prostora i živu komunikaciju, a bez tog iskustva studenti ostaju uskraćeni za pravi osećaj za zvuk.

Muzika i koreografija: od podloge do vodećeg partnera

Analizirajući interakciju između savremenih partitura i koreografije, studenti su ponudili različita, ali dopunjujuća viđenja. U nekim izvođenjima, muzika je doživljena kao diskretna podloga koja doprinosi celokupnom utisku i pomaže u razumevanju pokreta. Međutim, u drugim produkcijama, poput one sa kolažom Morikoneove muzike, odnos je bio radikalno drugačiji. „Muzika ovde nikako nije bila samo podloga, već vodeći partner u scenskom oblikovanju. Zvuk i telo su bili organski povezani do te mere da je bilo teško razdvojiti gde jedno prestaje, a drugo počinje", ističe se u odgovorima. Poseban utisak ostavio je dizajn zvuka koji je verno oslikao dualizam umetnikovog unutrašnjeg sveta – od kreativnog haosa i fragmenata misli do kristalno jasnih melodija koje svi prepoznajemo.

Percepcija medija i pedagoški uticaj

Iskustvo u Srpskom narodnom pozorištu značajno je promenilo percepciju baleta kao hibridnog medija koji ravnopravno uključuje svetlo, tekst i scensku sliku. Studenti su jednoglasni: snimak ovo iskustvo svodi na vizuelni dokument, dok živo izvođenje donosi napetost i nepredvidivost trenutka. Kao budući profesori, smatraju da je medijska promocija ovakvih događaja ključna jer „bez vidljivosti nema ni interesovanja". Svojim učenicima planiraju da prenesu ove utiske kroz lična svedočenja, kako bi podstakli njihovu radoznalost i pokazali im da su granice ljudske veštine, stabilnosti i kreativnosti mnogo šire nego što to svakodnevica nudi.

Od Kube do Srbije

Novosadski noćni *plesni* život

NEVENA KOS

Veliki gradovi svakog vikenda vrve od dobrog ritma i noćnog provoda, ali klubovi često ne nude mogućnost socijalizacije. Sa druge strane medalje stoje plesne žurke, pune muzikalnosti, dobrog ritma i velikog broja ljudi iz zemlje i inostranstva. Novi Sad broji više od 10 plesnih škola u kojima se svakog dana uče koraci latino plesova, a svakog vikenda održavaju žurke, putem kojih se stiču nova prijateljstva uz šansu da se na licu mesta primeni naučeno!

Najlepši deo plesnog sveta jesu međunarodni festivali. Novi Sad ima dva festivala – Afro-Cuban festival *Cubanero* u organizaciji plesne škole *Allegro* i *Serbian Sensual Festival: Faith ReConnect* u organizaciji plesne škole *Faith Connect* – koja svake godine dovode zvezde plesnih podijuma širom sveta i nude mogućnost učenja najnovijih plesnih figura. Pored edukativnog dela, festivali imaju dnevne i večernje žurke, te se i na njima stiče prilika da se zapleše sa najboljim plesačima sveta. Salserosi, kako se popularno nazivaju ljudi koji se odluče za salsu, često imaju i uživo muziku – bendovi direktno sa Kube sviraju na novosadskom podijumu. Donose sa sobom vrlo razigranu energiju i kompleksne ritmove koje je teško ignorisati i stajati po strani. Koncerti budu vrlo posećeni, a plesači se neretko sudaraju u mnoštvu okreta. Pokreće se veliki plesni krug *Rueda de Casino* unutar kojeg svi plešu iste figure i brzo smenjuju plesne partnere. Često sala preko puta nosi naziv „senzual" i nosi strastvenu energiju u laganom tempu. Baćata (*bachata*) i kizomba su plesovi koji se takođe plešu u paru, ali ih karakteriše jednostavniji ritam u odnosu na salsu. U ovoj sali plesni partneri se ne menjaju brzo, jer su plesači maksimalno fokusirani na osobu preko puta. Sva čula postaju istančanija, sluša se tuđa energija i svaki pokret tela, a u kombinaciji sa muzikom plesači zaista pričaju priče! U ritmu kizombe čak i najobičnije hodanje postaje prostor za eksperimentisanje i igru, te dobija neku potpuno novu dimenziju. Za razliku od klasičnog klupskog provoda, plesne žurke zaista povezuju ljude. Na njima se lako sklapaju nova poznanstva i prijateljstva, čak i sa ljudima iz inostranstva. Plesne žurke su dokaz da je i u 21. veku moguća socijalizacija u realnom vremenu i životu, bez ikakve potrebe za telefonima cele noći. Salsa, baćata i kizomba postali su plesovi koje zna skoro ceo svet i

Foto: Nevena Kos

samim tim grade globalnu zajednicu slobodnih i kreativnih ljudi, koji kroz ples izražavaju ko su oni sami, a kroz improvizovanje otkrivaju ko su ljudi sa druge strane.

Ljudi su društvena bića, a sve veća popularnost ovih plesova pokazuje uvek prisutnu dobru volju ljudi da se povezuju. Vek u kojem živimo često akcenat stavlja na individualnost i samostalnost, a plesni podijum je siguran prostor unutar kojeg se individualnost ne guši, već afirmiše i to kroz zajednicu sa drugim ljudima. Profesionalci i rekreativci plešu zajedno i inspirišu jedni druge, te ples ostaje prostor radosti i igre. U svetu ekrana i virtuelnog života, plesni podijum vraća u sadašnjost i vraća ljudima ono što im moderan život oduzima – bliskost.

Where Art Meets Science Through Intercultural Collaboration

ANASTASIJA MILIĆEVIĆ, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad;

NOÉMI LEOPOLD, University of Szeged;

RAYANE AMARA, University Paris-Saclay

Within the EUGLOH alliance of ten European universities, including the University of Novi Sad, a new edition of the project Let's Talk Art & Science was organized during March, April, and May 2026. Implemented for the third time, the project was conceived by prof. Chilla Ducrocq from Paris-Saclay University, with the support of prof. Sanda Boucheron (Paris-Saclay University), prof. Ira Prodanov (University of Novi Sad), and Ágnes Matuska (University of Szeged). Under the acronym EUGLOH (European University Alliance for Global Health), the alliance has developed numerous online, hybrid, and on-site programmes aimed at strengthening intercultural exchange among students throughout Europe. Beyond its orientation toward global health, the initiative also promotes dialogue, critical thinking, intercultural communication, and collaborative approaches to learning in contemporary higher education.

The project brought together students from the University of Novi Sad, Paris-Saclay University, and the University of Szeged, who participated in smaller international groups through a series of online meetings devoted to media literacy, creativity, interdisciplinary thinking, and the relationship between art and science in contemporary society. Through continuous dialogue and intellectual exchange, participants explored the ways in which scientific and artistic perspectives can complement one another in the interpretation of social and cultural phenomena. Participants frequently reflected on the similarities between artistic imagination and scientific inquiry, emphasizing creativity as a shared foundation of both disciplines. Particularly significant was the second session, during which participants discussed whether the historical separation between art and science remains justified in contemporary society. The discussions highlighted the complementary nature of these fields, associating science with structure and reliability, and art with meaning, emotional expression, and human experience. Special attention was also devoted to the role of art in mental health and emotional well-being, particularly in the context of processing stress and trauma.

Contemporary academic discourse increasingly approaches the relationship between art and science through interdisciplinary frameworks that transcend traditional disciplinary boundaries. Within this context, *Let's Talk Art & Science* functioned as a platform for collaborative learning and critical reflection on diverse cultural and epistemological perspectives, emphasizing art and science as complementary rather than opposing modes of understanding reality.

The meetings developed in a dynamic and interactive atmosphere shaped by open discussion and intellectual exchange. Conversations evolved organically through participants' contributions, often revealing unexpected similarities despite different academic and cultural backgrounds, thereby demonstrating how dialogue can deepen understanding and encourage new perspectives. The online format effectively maintained communication among students from different countries, while informal conversations strengthened collegiality within the group. As a result, the project became not only an academic collaboration, but also an opportunity for genuine intellectual exchange, mutual learning, and the development of openness and mutual respect within an international environment.

One of the most significant insights gained through participation in the project was the realization that meaningful learning often emerges through dialogue rather than through instruction alone. Communication with colleagues from different cultural and disciplinary backgrounds encouraged openness, adaptability, and active listening, while broadening participants' understanding of artistic and scientific practices. At the same time, the project highlighted the importance of interdisciplinary cooperation in addressing contemporary challenges through creativity and critical reflection. Another important conclusion concerned the role of intercultural collaboration in both academic and personal development. Working within an international environment enabled participants to recognize not only cultural differences, but also shared intellectual values across diverse educational contexts. In this sense, the project demonstrated that dialogue between disciplines and cultures can serve as a foundation for innovation, empathy, and collective understanding.

Ultimately, *Let's Talk Art & Science* illustrates how interdisciplinary and intercultural education can foster academic collaboration, curiosity, mutual respect, and analytical reflection. By encouraging constructive interaction between diverse perspectives, the project emphasized the importance of dialogue and collaborative thinking in contemporary higher education. Participation in the project also demonstrated the value of such initiatives in developing communication skills, intercultural sensitivity, and a broader understanding of the relationship between art, science, and society.

AI influencing our potential professions from our perspectives?

AIT IGRI NEJMA, Univ. Paris-Saclay;

SORAYA DIARRA, Univ. Paris-Saclay;

SZABO NOÉMI, Univ. of Szeged;

KSENIJA SIMATOVIĆ, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad

Nowadays, artificial intelligence is gaining increasing recognition and influence across many fields. As a result, numerous professions are being reshaped, and in some cases, even threatened. Since we come from different academic backgrounds, we each have distinct experiences and interpretations of how AI may impact our future careers. In the following sections, we share our perspectives based on our respective disciplines.

(Nejma)

Chemistry

With the rise of artificial intelligence, its presence has become almost unavoidable, especially in scientific fields such as chemistry. Today, AI can predict chemical reactions, design new molecules, and optimize synthesis pathways much faster than traditional methods. It has clearly become a powerful tool that accelerates research and innovation.

However, this progress also raises a concern: the possibility that traditional scientific methodology and human intuition might gradually diminish. In chemistry, discovery is not only about prediction, but also about experimentation, creativity, and critical thinking. Rather than replacing chemists, AI should remain a supportive tool. Maintaining a balance between computational efficiency and human insight is essential to ensure that chemistry continues to develop in a thoughtful and responsible way.

(Noémi)

Literature

As a literature and linguistics student, I see AI as both a major disruption and a unique challenge. It is somewhat unsettling to witness a machine generate essays or poems within seconds, especially in a field built on the expressive power of language. While AI is highly effective at replicating the structural "rules" of language, it ultimately lacks an understanding of the emotional depth behind it.

From my perspective, our roles are not being eliminated but transformed. We are shifting from being the sole creators of texts to becoming evaluators of authenticity, meaning, and emotional depth. Humans will continue to play a crucial role in determining whether a text is genuinely meaningful or merely a collection of predictable patterns often produced by AI. While AI may perform well in grammar, it cannot experience emotions or life itself – qualities that remain uniquely human.

This makes the present moment particularly significant for students in this field. We are now required not only to create but also to demonstrate the originality of our work. This shift will directly influence our future professions, where proving authorship and authenticity may become essential.

(Soraya)

Physics

With the rapid integration of artificial intelligence, its impact is transforming how we approach fundamental sciences such as physics and chemistry. AI can function as a "super-calculator", capable of modeling complex quantum systems and processing vast experimental datasets that would take humans years to analyze. It is undeniably a revolutionary tool that enhances our ability to simulate the laws of the universe with remarkable precision.

However, this technological advancement also raises an important concern: the potential loss of deep theoretical understanding. In physics, obtaining a result is not equivalent to understanding the underlying reasons behind a phenomenon. Scientific discovery is driven by curiosity and the ability to question established theories when anomalies arise.

Rather than allowing AI to become a "black box" that provides answers without explanation, it should serve as a bridge to deeper inquiry. Preserving the primacy of human reasoning over purely computational output is essential to ensure that scientific progress remains grounded in true understanding, rather than mere data processing.

(Ksenija)

Composition

As a composition student, and more broadly as someone deeply engaged in music, I find the presence of AI both undeniable and somewhat concerning due to its rapid development. We increasingly encounter songs, performers, and even musicians that are entirely generated by machines. AI has also begun to influence classical and film music, expanding its reach into traditionally human-centered artistic domains.

One of the most concerning aspects is that audiences are often unable to distinguish between music created by humans and that generated by AI. This raises important questions about the future of professional musicianship and music education, and whether pursuing a career in music remains meaningful.

From my perspective, the answer is unequivocally yes. Nothing can replace a composer who weaves personal emotions, experiences, and knowledge into their work, dedicating time – the most valuable human resource – to artistic creation. Developing a unique musical style requires continuous growth, exploration, and practice – processes that are deeply human.

AI, by contrast, relies on input data and predefined parameters to generate compositions. It lacks the capacity to develop an authentic artistic voice or emotional expression. Moreover, collaboration – an essential aspect of music and art – is beyond AI's capabilities. There is a unique value in combining ideas and perspectives with others to create something new. This human connection remains irreplaceable and central to artistic practice.

Harmonic Series: The Physics Behind Music

ILIJA SRETENOVIĆ, Academy of Art, Univ. of Novi Sad;

KENE DIOP, Université Paris-Saclay;

MAXANDRE PONSONNAILLE-POYELLE, Université Paris-Saclay

Although we often forget it, sound is fundamentally a physical phenomenon. More precisely, it is a mechanical wave: a movement of air particles initiated by a sound source and transmitted to our ears, where it is processed and perceived as sound. Since music is, at its core, the art of organizing sound through time, the physical processes involved in producing sound – or, in musical terms, tone – have profoundly shaped the evolution of music itself.

The basic principle behind sound production is the oscillation of a sound source at a specific frequency, meaning the number of times it vibrates per second. A guitar string offers a clear example: when plucked, the string vibrates rapidly, moving up and down to create a tone.

What makes this process particularly fascinating is that nearly every sound consists of multiple frequencies sounding simultaneously. A guitar string does not vibrate solely along its full length; it also vibrates in halves, thirds, quarters, and so on. These subdivisions produce frequencies that are two, three, four, or more times higher than the fundamental frequency of the whole string.

These higher frequencies are known as harmonics, or overtones, and their influence on music and music theory has been immense since antiquity. To understand this influence, however, we must first consider how humans perceive sound.

Human hearing is nonlinear: the higher a pitch is, the closer together we perceive adjacent pitches to be. For example, we hear 880 Hz and 1100 Hz as being closer together than 41 Hz and 61 Hz, despite both pairs having the same numerical difference. As a result, when one frequency is exactly double another, we perceive them as essentially the same pitch class in different registers. If a guitar string is shortened to exactly half its length, it produces a frequency twice as high, which we recognize as the same note an octave above. This interval – the octave – became one of the foundational discoveries of Western music theory, often associated with Pythagoras.

By continuing this process of multiplying the fundamental frequency by whole numbers, further musical intervals emerge naturally. A frequency three times higher produces a pitch

one octave and a fifth above the fundamental; four times higher produces two octaves above; five times higher yields two octaves plus a major third, and so forth. In this way, the harmonic series contains the basis for nearly all the twelve intervals used in Western musical practice, though higher harmonics become increasingly faint and less stable in pitch.

Because every tone inherently contains these overtones, each sound includes traces of many other pitches, even if they are too subtle to be consciously perceived. This phenomenon plays a crucial role in timbre, or tone color. The material, shape, and construction of an instrument determine which harmonics are emphasized, giving each instrument its distinct sonic identity. This is why we can easily distinguish a violin from a clarinet, a cello from a flute, or one human voice from another.

The scientific understanding of harmonic content also paved the way for electronic music. Once acousticians understood the precise harmonic structure – or "recipe" – of instrumental timbres, synthesizers and computers could recreate those sounds artificially without relying on acoustic recording.

The harmonic series has also profoundly shaped harmony: the way tones are combined simultaneously to form chords. Since the earliest attempts at producing pleasing combinations of notes, humans have consistently favored intervals such as the octave and the perfect fifth due to their remarkable consonance. These intervals correspond to the earliest and strongest relationships within the harmonic series itself. Our auditory system appears naturally attuned to these relationships, making them sound stable and agreeable.

As musical language developed, more complex harmonic structures emerged, along with increasingly sophisticated rules regarding chord voicing, note doubling, voice leading, and the balance between consonance and dissonance. Even these advanced harmonic systems remain deeply rooted in the acoustic realities of the harmonic series.

Instrument design, too, has been shaped by this phenomenon – particularly in cases where natural harmonic tuning presents practical limitations. The piano is a notable example. Unlike string instruments such as the guitar, where pitch is altered by shortening strings, the piano assigns a separate string to each pitch. If every pitch were tuned strictly according to the harmonic series of one fundamental note, the instrument would sound harmonious only in a single key, severely restricting modulation between tonalities.

To overcome this limitation, musicians and instrument makers developed the system of equal temperament. In this system, the octave is preserved as a doubling of frequency, but it is divided into twelve equal semitones. This allows music to be played in all keys with acceptable intonational consistency. Mathematically, each semitone is determined by multiplying the frequency by the twelfth root of two:

$$f_2 = f_1 \times \sqrt[12]{2}$$

This tuning system, known as twelve-tone equal temperament, became widely adopted in Europe during the seventeenth century and remains the dominant tuning standard today.

The harmonic series has influenced nearly every aspect of music: from pitch perception and tuning systems to timbre, harmony, and technological innovation. Its role is so extensive that one could explore its applications endlessly. For now, however, this overview serves as an introduction to one of the most fundamental connections between physics and music.

For anyone intrigued by the relationship between science and art, the study of the harmonic series offers a fascinating path into deeper musical understanding.

Genius or Problematic? The Kanye West Dilemma

IVANA NOŽICA, Academy of Arts, Univ. of Novi Sad;

DÓRA VIZI, University of Szeged;

ADAM GABRIEL BOUGUERRA, University Paris-Saclay

In contemporary media culture, few figures embody the tension between artistic innovation and social responsibility as visibly as Kanye West. Regarded by many as one of the most influential musicians of the 21st century, his work has reshaped hip-hop through genre-blending production, introspective lyricism, and a constant redefinition of artistic boundaries. At the same time, his public persona has become increasingly controversial, marked by antisemitic statements, conspiracy-like rhetoric, and behavior that has led to widespread criticism and the loss of major professional partnerships. This duality raises a series of complex and urgent questions. Can artistic brilliance be separated from the ethical implications of an artist's words and actions? To what extent should audiences remain critical of cultural figures they admire? And how does the media shape, amplify, or even construct these public personas? As studies in media and media literacy teach us, public narratives are never neutral – they are framed, mediated, and interpreted differently across audiences and contexts.

Ultimately, this article does not seek to provide simple answers, but rather to explore the intersection of art, media, and ethics through one of the most controversial cultural figures of our time. By examining both his musical legacy and the controversies that surround him, we aim to better understand not only the artist himself, but also the society that consumes, interprets, and responds to him.

Kanye West's significance lies not only in his influence, but in his consistent ability to redefine the boundaries of hip-hop. Rather than following established trends, his work is marked by a pattern of innovation that unfolds across several distinct phases. Early in his career, he challenged the dominance of gangsta rap through the use of soul sampling and more introspective themes, expanding the emotional and sonic vocabulary of the genre. This evolution continued with a shift toward broader stylistic experimentation. With *Graduation* (2007), he incorporated electronic and pop elements, helping reposition hip-hop within a more global and commercially dominant framework. A more radical transformation occurred with *808s* & *Heartbreak* (2008), where he foregrounded emotional vulnerability through the use of Auto-Tuned vocals and minimalist production. In doing so, he contributed to a wider cultural shift in hip-hop, opening space for more introspective and emotionally driven forms of expression. His later work further emphasizes a commitment to reinvention. Albums

such as *My Beautiful Dark Twisted Fantasy* (2010) and *Yeezus* (2013) illustrate a move toward increasingly experimental and genre-blending approaches, combining elements of hip-hop, electronic, and industrial music. This trajectory has had a lasting impact on subsequent generations of artists, many of whom adopt similar approaches to sound and identity. At the same time, West's music is deeply tied to his evolving public persona. His work reflects a fragmented and often contradictory identity, oscillating between provocation, vulnerability, introspection, and spirituality. This plurality is not incidental, but central to his artistic expression: his music functions as a space in which personal conflict, emotional instability, and self-mythologization are continuously negotiated.

What defines him as an artist, therefore, is not simply influence, but a pattern of strategic reinvention. Each phase of his work introduces a shift in how hip-hop can sound, feel, and function, positioning him as a central figure in the genre's ongoing transformation.

This position as a figure of constant innovation makes the tension between his artistic legacy and public controversies even more pronounced. Over the past decade, his remarks and actions have repeatedly sparked widespread criticism, starting from May 2018, when he made controversial comments during a TMZ Live interview, suggesting that the 400-year duration of African slavery meant it was "a choice". This was widely condemned as historically insensitive, likewise more recent antisemitic statements starting in late 2022 including social media posts in which he praised Adolf Hitler, interviews in which he denied the Holocaust and stated he "loves Jewish people, but he also loves Nazis", and later the release of offensive merchandise that referenced Nazi symbolism, the swastika. These actions prompted major brands, including Adidas, Gap, Balenciaga and the corporate partners to sever ties with him, and led to concert cancellations and backlash across the entertainment industry. His antisemitic posts even resulted in his social media bans; furthermore, political figures have publicly denounced his rhetoric and criticized event organizers for booking him due to concerns about the impact of his statements on social cohesion. Although these recent controversies stirred up the internet and the public voice, he made questionable statements and decisions before: during a live broadcast for Hurricane Katrina relief in 2005, he accused President George Bush that "he doesn't care about black people", in 2009 he interrupted Taylor Swift's acceptance speech during the MTV Video Music Awards, heavily supported president Donald Trump in 2018, got sued in June 2022 for allegedly sampling other musician, Marshall Jefferson's song in his own music without permission, and has publicly supported Sean "Diddy" Combs during his 2025 federal sex-trafficking trial.

Within the music community, responses have varied: while some peers have distanced themselves and remained largely silent, others have directly condemned his actions, questioning whether his provocative conduct still holds artistic or cultural legitimacy. Music executive Scooter Braun distanced himself by saying "I don't know him anymore", and rapper Ice Cube suggested that Ye has "learned a lot" after the backlash. Billboard listed several musicians who publicly spoke out against his antisemitic statements, illustrating repudiation among artists of discrimination and hate speech. Such reactions reflect broader debates about the limits of artistic expressions, accountability, and the responsibility of public figures when their statements intersect with hate speech and social harm. The controversy has also motivated critical responses in academic discussion of cancel culture, which emphasize both the societal harms of antisemitism and the complexities in separating mental-health explanations from responsibility for harmful public actions and speech.

These controversies lead directly into a broader cultural question: The debate over whether it is possible to separate art from the artist has become increasingly prominent in contemporary media culture, particularly in cases such as Kanye West, J.K. Rowling, Kevin Spacey, but also Richard Wagner or Caravaggio through history. On one hand, arguments in favor of separating the two emphasize the autonomy of the artwork: once created, a piece of music, film, or literature can be interpreted independently of its creator, allowing audiences to engage with its aesthetic and emotional value, without agreeing with the artist's personal beliefs or actions. This perspective often draws on past examples, pointing out that many canonical artists held views that would be considered problematic today, but their works remain culturally significant.

Foto: ChatGPT

On the other hand, critics argue that art cannot be fully detached from its context of production, because works are not created in a vacuum: they are shaped by the artist's worldview, values, and experiences, which inevitably inform both content and meaning. In this sense, continuing to consume and celebrate such work may be seen as implicitly legitimizing or normalizing harmful behavior.

Recent research further complicates this binary. Studies in psychology (Kaube H, Eiserbeck A, Abdel Rahman R (2023) *Separating art from the artist: The effect of negative affective knowledge on ERPs and aesthetic experience*. PLoS ONE 18(1): e0281082) suggests that negative information about an artist can influence how audiences emotionally respond to their work, even if their judgments of its technical quality remain unchanged. This indicates that the separation between art and artist is neither absolute nor purely rational, but mediated by affect, context, and prior knowledge.

Media literacy becomes crucial at this point: the way information about an artist is presented – through headlines, social media, or selective reporting – plays a significant role in shaping public perception. Media narratives can frame an artist as a "genius", a "villain", or a victim of circumstances, guiding audience interpretation and often amplifying polarized reactions.

In the case of Kanye West, this tension is particularly visible. His artistic innovation coexists with statements that many perceive as deeply harmful, forcing audiences into a position where engagement with his music becomes an ethical decision rather than a purely aesthetic one. The case of Kanye West also opens a sensitive but necessary discussion about mental health in the public sphere. His openness about living with bipolar disorder complicates the way his actions are perceived, creating a tension between empathy and accountability. While some interpret his behavior through the lens of mental health, others argue that harmful speech – especially when it crosses into hate speech – cannot be excused. This debate highlights broader issues of how the media represents mental illness and how audiences negotiate responsibility in an age of constant visibility.

Ultimately, the question is not simply whether we can separate art from the artist, but how and why we choose to do so. This decision reflects broader cultural values, individual moral frameworks, and the powerful role of media in shaping both.

pande

Pandemusic
Časopis studenata master programa *Muzika i mediji*, Akademije umetnosti u Novom Sadu
Godina VI – Broj 6
Novi Sad, Jun 2026.

Za izdavača / Publisher Representative: Zoran Krajišnik
Izdavač / Publisher:
Akademija umetnosti u Novom Sadu
Đure Jakšića 7, 21000 Novi Sad

Odgovorni urednik / Editor-In-Chief:
Mirko Jeremić

Zamenik urednika / Assistant Editor:
Nevena Kos

Grafički dizajn / Graphic Design:
prof. Atila Kapitanj

Mentori na predmetu / Subject Menthors: prof. dr Ira Prodanov, asist. Ivana Nožica

Članovi redakcije / Editorial Board:
Nevena Kos, Bojana Radivojević, Hermina Gal, Tatjana Tešanović, Anastasija Milićević, Noémi Leopold, Rayane Amara, Ait Igri Nejma, Soraya Diarra, Szabo Noémi, Ksenija Simatović, Ilija Sretenović, Kene Diop, Maxandre Ponsonnaille-Poyelle, Ivana Nožica, Dóra Vízi, Adam Gabriel Bouguerra

Stavovi izraženi u tekstovima su odraz mišljenja autora i ispitanika, a ne mentora ili Akademije umetnosti Univerziteta u Novom Sadu.

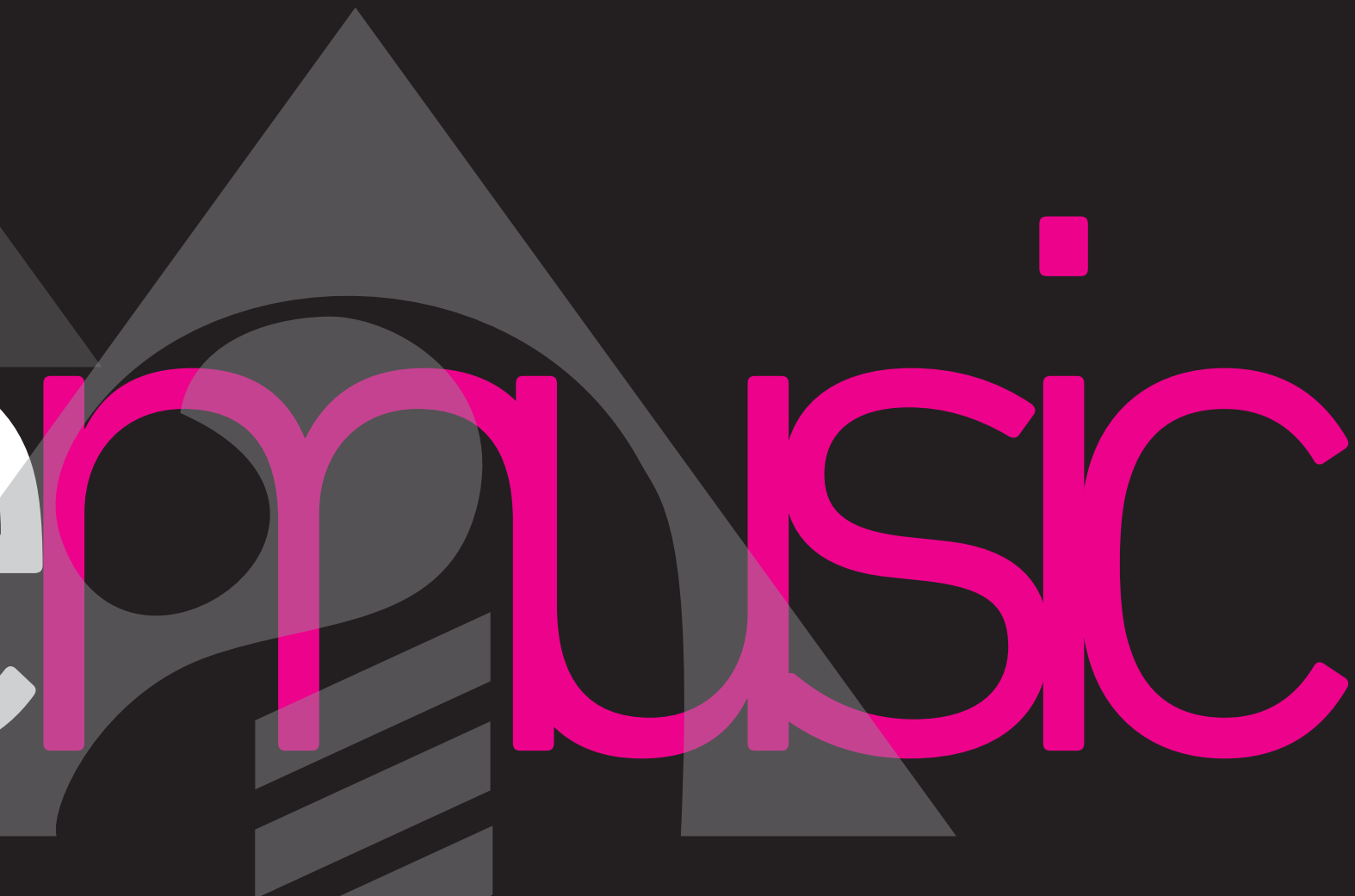

Studijski program

MASTER
MUZIKA I MEDIJI
Akademije umetnosti u Novom Sadu

Program posvećen onima koji su istovremeno željni istraživanja i prakse!
Naučite da medijski predstavljate i podržavate muzičke događaje; napravite blog, podcast, radio ili TV emisiju; učestvujte u organizaciji festivala; uredite svoj sopstveni časopis; uronite u svet audio-vizuelnih medija i otkrijte šta muzika za njega znači; naučite savremene trendove o medijima i obrazovanju; savladajte veštine koje će vam omogućiti rad na radiju, televiziji, u centrima kulture, na festivalima i u internet okruženju...

Prijemnom ispitu mogu pristupiti kandidati koji su završili osnovne studije ma kog društveno-humanističkog studijskog programa!

Predavači: prof. dr Ira Prodanov, prof. mr Aleksandar Komnenović, prof. dr Dejana Prnjat, prof. dr Nemanja Sovtić, prof. dr um. Milan Aleksić...

Dobrodošli na master studije MUZIKE I MEDIJA!
Čekamo vas!

MASTER
MUZIKA I MEDIJI